

نگاهی به ویژگی‌های سردار مکتب‌ساز، حاج قاسم سلیمانی

زهرا رضائیان*

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب و در روزهای آغازین دفاع مقدس، جوانی از خطه کرمان پای در میدان نبرد گذاشت که طی چهل سال با بهره‌گیری از ایمان، شجاعت، هوشمندی و تیزبینی خود، به گونه‌ای در مسیر کمال پیش رفت که سرانجام سکه تأسیس یک مکتب به نام او توسط رهبر معظم انقلاب زده شد. هر انسان آگاه و منصفی، فارغ از اندیشه سیاسی یا اجتماعی‌اش، گواهی می‌دهد که این عبارت پر مغز و دقیق به حق شایسته سردار بزرگ اسلام، سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی است. مکتب سلیمانی امروز، مکتب بزرگی است که می‌تواند هر یک از جوانان این سرزمین را به سلیمانی دیگری تبدیل کند. اما به راستی یک انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد تا مکتب‌ساز شود؟ واقعیت آن است که هر گاه انسان از مدار فردیت خارج شود و سعه وجودی‌اش به اندازه‌ای گسترش یابد که بر نفوس انسان‌ها تأثیری قابل توجه در مسیر کمال بگذارد، در واقع به یک مکتب تبدیل شده است. سردار عزیز دل‌ها، حاج قاسم سلیمانی، سرباز مخلصی در راه خدا بود که توانست جهانی را دگرگون کند. در این مقاله برخی از ویژگی‌های این سردار رشید حماسه‌ساز را بررسی می‌کنیم.

۱. ایمان به خدا

ایمان و اعتقاد به خدای یگانه، بلندترین و لطیف‌ترین اندیشه‌ای است که در مغز و فکر بشر راه یافته است که دل را روشن، امیدوار و خوش‌بین کرده، به آدمی نیرو می‌بخشد و قدرت مقاومت

---

* کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث.

وی را مضاعف می‌کند. انسان مؤمن در مصائب و سختی‌ها، آرامش روانی دارد؛ زیرا از سویی خود را دارای تکیه‌گاهی محکم و پناهگاهی امن می‌داند و از این احساس، نیرو و نشاط می‌گیرد: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»^۱ و از سوی دیگر در برابر پیشامدهای ناگوار، شکیبایی می‌کند و پاداش الهی را در مقابل خویش می‌بیند: «أَنَّمَا يُؤَفِّقِي الصَّابِرِينَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ»^۲. چنین انسانی این سختی‌ها را زودگذر می‌داند و در انتظار سعادت حتمی و جاودانی به سر می‌برد.^۳

سردار سپهبد شهید سلیمانی، نمونه عینی انسان مؤمن به خدا بود که تمام ویژگی‌های مؤمن را می‌توان در او یافت. داشتن زندگی هدفمند، خشوع در نماز، امانت‌دار، وفادار به پیمان، توکل به خدا، پناه دادن به دیگران و یاری کردن مردان خدا، پاکدستی و اطاعت از خدا و رسول و نپذیرفتن ولایت کافران، جهاد با مال و جان، در برابر کافران سخت و در برابر یکدیگر مهربان و حکم کردن به عدالت^۴ را می‌توان در جزء به جزء زندگی این شهید عزیز مشاهده کرد. ایمان به خدا بود که او را شجاعانه تا خط مقدم نبرد با داعش می‌برد، بی‌آنکه ذره‌ای ترس یا تردید به خود راه دهد. سردار سلیمانی، در حقیقت بسیار شبیه صعصعة بن صوحان، صحابی خاص امیرالمؤمنین علیه السلام بود؛ حَفِيفَ الْمَوْتَةِ وَ كَثِيرَ الْمَعُونَةِ^۵؛ مردی سبکبار و کم‌هزینه، اما بسیار کمک‌کار و پُر ارزش بود. امروز بهتر و بیشتر مفهوم این فرمایش امام خمینی علیه السلام را درک می‌کنیم که می‌فرمود: «شهادت، هنر مردان خداست». به واقع سردار دل‌ها، هم مرد خدا و هم هنرمندی بی‌نظیر بود. لحظه لحظه زندگی‌اش با هنر خداشناسی و حضور در محضر پروردگار گذشت. رفتارهایش، سخنانش و عملکردش، گویای این هنرمندی بی‌بدیل او بود. او صادق‌الوعد بود و هیچ‌گاه وعده‌ای نداد که به آن عمل نکند؛ چنانکه مردم نیز دیدند که وقتی وعده‌ای می‌داد، به آن عمل

۱. رعد: ۲۸.

۲. زمر: ۱۰.

۳. زمر: ۱۰.

۴. ر.ک: مؤمنون: ۱ و ۲ و ۷؛ مانده: ۱۱؛ انفال: ۷۴؛ توبه: ۵؛ فتح: ۲۹؛ انعام: ۱۵۱.

۵. «وَ اللَّهُ مَا كُنْتُ إِلَّا حَفِيفَ الْمَوْتَةِ كَثِيرَ الْمَعُونَةِ؛ به خدا قسم، تو نبودی مگر مردی سبکبار و کم‌هزینه، اما بسیار کمک‌کار و پُر ارزش». این سخن ارزشمند امیرالمؤمنین علیه السلام خطاب به صعصعة بن صوحان است. ر.ک: محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۲۳، ص ۲۱۱.

می‌کرد، تا می‌توانست عمل می‌کرد و حرفش را در قالب عمل به نیکی بیان می‌نمود. رضایت خدا و ولی خدا را در عمل به تکلیف می‌دانست و به اندازه‌ای به رهبر خود اعتماد و اطمینان داشت که بی‌چون و چرا از او اطاعت می‌کرد؛ زیرا او یک مؤمن واقعی بود.

۲. اخلاص

اخلاص را می‌توان یکی از مهم‌ترین فضائل اخلاقی، بلکه اصلی‌ترین فضیلت اخلاقی دانست که انسان به آن نیاز دارد. حقیقت اخلاص، انجام دادن عمل برای خدا و به انگیزه تقرب به اوست؛ چنانکه خداوند در قرآن می‌فرماید: «قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».^۱ راز محبوبیت سردار سرفراز شهید حاج قاسم سلیمانی نیز در اخلاص اوست. رهبر معظم انقلاب بارها او را با صفت «اخلاص» معرفی کرده‌اند. ایشان در دیدار با خانواده این شهید با عظمت فرمودند:

می‌بینید مردم چه کار دارند می‌کنند برای حاج قاسم؛ این برای شما تسلاست... بدانید که مردم قدر پدر شما را دانستند و این ناشی از اخلاص است؛ این اخلاص است. اگر اخلاص نباشد، این جور دل‌های مردم متوجه نمی‌شود. دل‌ها دست خداست؛ اینکه دل‌ها این جور همه متوجه می‌شوند، نشان‌دهنده این است که یک اخلاص بزرگی در آن مرد وجود داشت.^۲

درجه اخلاص او تا آنجاست که وقتی دخترش برای حل مشکلی که در دانشگاه برایش ایجاد شده بود، با ایشان مشورت می‌کند، چنین جواب می‌شود: «مبادا خودت را در دانشگاه معرفی کنی که من، دختر سردار سلیمانی هستم».^۳ تواضع و فروتنی بسیاری که در مقابل مردم داشت، برگرفته از اخلاص بی‌پایانش بود. این تواضع و فروتنی تا آنجا بود که حتی دشمنان نیز به آن معترف بودند؛ چنانکه علی صوفان، مأمور ویژه سابق FBI درباره تواضع و فروتنی او می‌نویسد: در حالت عادی، قدرتمندترین سرباز خاورمیانه، از تند و خشن سخن گفتن پرهیز می‌کند. مانع انجام هر اقدامی برای ستایش قهرمانی‌هایش می‌شود؛ به عنوان مثال اجازه نمی‌دهد

۱. انعام: ۱۶۲.

۲. بیانات در منزل سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۳.

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44574>

۳. پایگاه خبری تابناک جوان؛ «خاطره‌ای از توصیه سردار سلیمانی به دخترش»؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۹.

<https://tabnakjavan.com/fa/news/12715>

طرفدارانش دستش را بیوسند. [این تواضع و فروتنی تا آنجاست] که یکی از روزنامه‌نگاران آمریکایی، او را تا سر حد ریاکاری، متواضع می‌داند.^۱

۳. ساده‌زیستی

دوری از تجملات و تشریفات ظاهری دنیا، شیوه پیامبران و اولیاء الهی و بندگان خاص خداست که فطرت آدمی را پر فروغ، و زمینه رشد فطری و دین‌باوری را تقویت می‌کند. چنانکه امام علی علیه السلام فرموده است: «مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا حَصَّنَ دِينَهُ»^۲ کسی که در دنیا زهد را پیشه خود سازد، دین خود را حفظ می‌کند. قدرت و ثروت، چشم دل و بصیرت آدمی را خاموش می‌کند و فهم صحیح را از او می‌گیرد،^۳ اما زهد و ساده‌زیستی موجب حق‌پذیری، حق‌پرستی و آخرت‌خواهی و بزرگ‌ترین عامل رشد دنیوی و اخروی است؛ زیرا انسان زاهد، حق را می‌پذیرد و به حق عمل می‌کند.

شهید حاج قاسم سلیمانی انسان وارسته و زاهدپیشه‌ای بود که هیچ‌گاه به دنبال پست و مقام‌های دنیوی نبود و اگرچه می‌توانست با استفاده از موقعیت و جایگاه خود امکانات رفاهی فراوانی را برای خود و خانواده‌اش فراهم کند، اما ساده‌زیستی و نزدیک بودن به عامه مردم را برگزید. سردار سلیمانی، انسانی از دنیا بریده و آخرت‌گرا بود. حضور پیوسته و مداوم او در میدان جهاد و شهادت حاکی از این است که وی از دنیا دل‌کنده بود و تعلق به دنیا و آنچه در آن وجود دارد، نداشت و خود را برای حضور در محضر پروردگار از طریق شهادت آماده کرده بود. از همین رو بود که وقتی به او پیشنهاد کردند که کاندیدای انتخاب ریاست جمهوری شود، گفته بود: «من نامزد گلوله‌ها و نامزد شهادت هستم. سال‌هاست در این جبهه‌ها به دنبال قاتل خودم هستم، اما او را پیدا نمی‌کنم».^۴ او به دنبال هیچ پست و مقام دنیایی نبود و اگرچه زندگی‌اش مانند مردم

۱. خبرگزاری دانشجویان ایران؛ «اعتراف مأمور سابق FBI درباره سردار سلیمانی»؛ ۱۳۹۷/۰۸/۲۸.
<https://www.isna.ir/news/97082814255>

۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی؛ تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۲۷۷.

۳. بقره: ۱۸.

۴. خبرگزاری جام‌جم آنلاین؛ «واکنش سردار سلیمانی به پیشنهاد کاندیداتوری‌اش برای ریاست‌جمهوری»؛
۱۳۹۸/۱۰/۲۰.

<http://jamejamonline.ir/fa/news/1244530>

بسیار ساده و بی‌آلایش بود، اما عملکرد و رفتارش بی‌مانند بود.

۴. ولایتمداری

ولایت، ارزنده‌ترین نعمت الهی است که به بشر ارزانی شده و اکمال دین و اتمام نعمت است: «الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي»^۱. در حدیثی از پیامبر اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده است: «مَنْ رَزَقَهُ اللهُ حُبَّ الْأَيْمَةِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلَا يَشْكَنَّ أَحَدٌ أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ»^۲؛ اگر خدای متعال کسی را به این رزق برساند که محبت ائمه از اهل بیت مرا در سفره او قرار دهد، به تمام خیر دنیا و آخرت راه پیدا کرده است».

سردار بزرگ اسلام، به واقع مصداق کاملی بر این حدیث شریف بود. از عمق جان، شیفته اهل بیت عصمت و طهارت: بود. اعتقاد و ارادت و عشق به خاندان رسالت، در اعماق وجودش رسوخ نموده بود. پیوسته متوسل به آن اختران تابناک آسمان امامت و ولایت بود. هر گاه به زیارت مضجع شریف یکی از معصومین: تشریف می‌یافت، سُکر و نشئه حلاوت حضور در جوار مرقد مطهرشان، روح آسمانی‌اش را جلا می‌بخشید و بهجت و سروری تام و تمام جان شیفته‌اش را فرا می‌گرفت. مجلس عزای حسینی: را بر پا می‌کرد و خدمت در روضه سیدالشهدا عَلَيْهِ السَّلَام را برای خود، افتخاری بس بزرگ می‌دانست. برای برگزاری جلسات اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام اهتمام ویژه‌ای داشت؛ به گونه‌ای که شخصاً در این جلسات حضور پیدا می‌کرد، مقابل درب ورودی بیت الزهراء عَلَيْهَا السَّلَام می‌ایستاد و به عزاداران خوش‌آمد می‌گفت. ایشان درباره اهمیت این مجالس می‌فرمود:

مجلس حضرت زهراء عَلَيْهَا السَّلَام ... باید به آن دقت کرد، باید احترام کرد، باید توجه کرد ... همه اصرار من در برگزاری این مجلس، این است که مجلس عبادت و عبودیت باشد. به همین دلیل باید به نماز اول وقت در این جلسات توجه شود، به همه موضوعاتی که در آن گفته می‌شود، توجه شود ... اینجا نشستید، ذکری بگویید. همان‌طور که نشستید و آرام آرام گوش می‌دهید، ذکری را نذر کنید؛ برای یک چیزی، برای گرفتاری خودتان، اما حرف‌هایی که مربوط به جلسه عزادار حضرت زهراء عَلَيْهَا السَّلَام نیست، مربوط به مجلس و جلسه عبادت نیست، نباید در این جلسه گفته شود

۱. مانند: ۳.

۲. محمد بن علی صدوق؛ النخصال؛ ج ۲، ص ۵۱۵.

... این جلسه، جلسه گوش دادن است ... جلسه توجه کردن، تفکر کردن و ذکر گفتن است.^۱ سردار بزرگ اسلام، به غایت ولایتمدار بود که به رهبر و مقتدایش عشق می‌ورزید. نگاه او به عنوان یک افسر رشید لشکر اسلام به ولی امر مسلمین و فرماندهی معظم کل قوا، نه فقط از حیث رعایت سلسله مراتب نظامی، بلکه فراتر بود. از جنبه اعتقادی نیز سخن او، نوشته او، نگاه او، تصمیمات، فعالیت‌ها و اعمال او را تعقیب‌کننده خط ولایت می‌دانست. از همین رو بود که می‌فرمود:

آدم‌ها می‌آیند و می‌روند. قاسم سلیمانی می‌رود، قاسم سلیمانی دیگری می‌آید. احزاب و جریان‌ها اصل نیستند. اصول را توجه کنیم. اگر می‌خواهیم جامعه ما به وحدت حقیقی برسد، باید جامعه را در همه سطوح به اصول متوجه کنیم... اصل اساسی نگاه‌دارنده این نظام، ولی فقیه است. این برای ما مثل قرآن ناطق است. با جان‌مان، با خون‌مان، در همه آحاد از آن دفاع کنیم. جان‌مان را می‌دهیم و هزاران بار می‌دهیم.^۲

در وصیت‌نامه خویش نیز می‌فرماید: «از اصول مراقبت کنید. اصول یعنی ولی فقیه، خصوصاً این حکیم، مظلوم، وارسته در دین، فقه، عرفان، معرفت؛ خامنه‌ای عزیز را جان خود بدانید، حرمت او را مقدسات بدانید».^۳

۵. مبارزه با استکبار

استکبارستیزی، برخاسته از ویژگی مخالفت اسلام با هر گونه ظلم و ستم علیه دیگران و نیز ستم‌پذیری است. شهید حاج قاسم سلیمانی نه تنها پرچمدار و نماد مبارزه با استکبار جهانی، بلکه یک تفکر استکبارستیزی بود. او شاگرد ممتاز مکتب روح‌الله بود که در مبارزه با استکبار، مرز نمی‌شناخت، از دفاع مقدس تا جنگ ۳۳ روزه در لبنان و جنگ ۴۸ ساعته در نوار غزه، برایش میدان مبارزه با ظلم و استکبار بود.

وجود و حضورش در صحنه‌های مبارزه با استکبار جهانی و ارتجاع عربی، همه سرمایه‌گذاری‌ها

۱. خبرگزاری تسنیم؛ «توصیه‌های حاج قاسم به عزاداران مجلس حضرت زهرا (علیها السلام)»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۰۸.
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/2191015/08/11/1398>

۲. علی اکبری؛ ذوالفقار؛ ص ۱۵۹.

۳. خبرگزاری تسنیم؛ «متن کامل وصیت‌نامه حاج قاسم سلیمانی»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۲۴.
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/2202443/24/11/1398>

نگاهی به ویژگی‌های سردار مکتب‌ساز، حاج قاسم سلیمانی ■ ۲۸۳

و توطئه‌ها علیه دنیای اسلام را خنثی می‌کرد. هنر او تبدیل «تهدید» به «فرصت» بود. در شاهکاری بی‌نظیر، پروژه خطرناک «دولت اسلامی عراق و شام (داعش)» را نابود و آن را به فرصتی برای اتحاد امت اسلامی تبدیل کرد. در جنگ‌های ۳۳ روزه، ۲۲ روزه، هشت روزه، سه روزه و ... با طراحی‌های هوشمندانه و حمایت فکری و میدانی، دشمن صهیونیستی را به تسلیم در برابر رزمندگان فلسطینی و لبنانی وادار کرد، هسته مقاومت را در کشورهای سوریه و عراق بنیان گذاشت و با سازماندهی، آموزش و ایجاد اتحاد و انسجام میان نیروهای رزمنده در برخی کشورهای اسلامی، روحیه خودباوری را به رزمندگان مسلمان تزریق کرد و آنان را به میدان‌های مبارزه با استکبار و صهیونیسم و سلفی‌گری کشاند.^۱

علی صوفان، مأمور سابق FBI در گزارشی مفصل درباره شهید حاج قاسم سلیمانی، اعترافات قابل توجهی دارد. او درباره شیوه مبارزه شهید سلیمانی با استکبار و تضعیف روحیه آمریکایی‌ها می‌نویسد:

اوایل سال ۲۰۰۸، سلیمانی [از طریق ارسال پیامی به گوشی همراه شخصی جلال طالبانی] پیامی آمرانه خطاب به ژنرال «دیوید پترائوس» [فرمانده ائتلاف تحت رهبری آمریکا و] عالی‌رتبه‌ترین مقام وقت آمریکا در عراق، داد و نوشت: «ژنرال پترائوس عزیز! بهتر است بدانید که من، قاسم سلیمانی، سیاست ایران درباره عراق، سوریه، لبنان، غزه و افغانستان را کنترل می‌کنم و واقعیت این است که سفیر [ایران] در بغداد، یکی از اعضای نیروی قدس است. فردی که جایگزین او خواهد شد هم عضو نیروی قدس است.^۲

۶. دفاع از مظلومان

مبارزه با استکبار و دفاع از مظلوم به عنوان دوروی یک سکه از مهم‌ترین مؤلفه‌های حیات ایمانی زندگی مؤمنان است. بر اساس حدیث «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ»،^۳ مسلمان

۱. ر.ک: پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه؛ «شاهکار حاج قاسم»؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۸.

<https://hawzah.net/fa/Note/View/74075>

۲. خبرگزاری دانشجویان ایران؛ «اعتراف مأمور سابق FBI درباره سردار سلیمانی»؛ ۱۳۹۷/۰۸/۲۸.

<https://www.isna.ir/news/97082814255>

۳. علی بن موسی ابن طاووس؛ کشف المحجّة لثمرّة المحجّة؛ ص ۲۸۵: «هر کدام از شما مسئول هستید و درباره افرادی که به سخن شما گوش می‌دهند، بازخواست خواهید شد».

نباید نسبت مسلمانان دیگر که مورد ظلم واقع شده‌اند، بی‌تفاوت باشد؛ بلکه باید به هر نوع که برایش ممکن است، از ظالم بیزاری نموده و به مسلمانان مظلوم کمک کند؛ زیرا امت اسلامی، امت واحده است.

سردار بزرگ اسلام، شهید حاج قاسم سلیمانی رزمنده‌ای بود که حتی لحظه‌ای برای دفاع از مظلومان و نبرد با تکفیری‌ها و ایادی تحجر از پا ننشست. شخصیت کاریزماتیک وی در جنگ، از او نایغه‌ای کم‌نظیر برای برنامه‌ریزی در برهم کوبیدن دشمنان در میادین نبرد ساخته بود که با آوازه‌ای که در کشور و در رسانه‌های دنیا داشت، هیچ‌گاه دچار غرور و تکبر نشد؛ بلکه با کمال تواضع و فروتنی در میان هم‌زمانش حضور پیدا می‌کرد و در تمام صحنه‌های اجتماعی، بدون اندک احساس غروری حضور می‌یافت.

حسین امیرعبداللهیان، معاون وقت عربی آفریقایی وزارت امور خارجه، درباره سیره حاج قاسم در دفاع از مظلوم می‌گوید:

زمانی که داعش می‌رفت تا اربیل را به محاصره کامل خود در آورد، سرکنسول ایران در اربیل با من تماس گرفت و گفت: همه مردم و حتی خاندان بارزانی اربیل را ترک کرده‌اند. در آن شرایط بحرانی، مسعود بارزانی رهبر اقلیم کردستان عراق بیش از پنج مرتبه از نیروهای آمریکایی و ائتلاف ضد داعش درخواست کمک کرد، اما آمریکایی‌ها به این درخواست‌های بارزانی هیچ پاسخی ندادند. در این شرایط از جمهوری اسلامی ایران درخواست کمک کرد و سردار سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی در راستای اهداف سیاسی جمهوری اسلامی، با یک پرواز وارد فرودگاه اربیل شد تا مستقیماً عملیات شکست محاصره اربیل را فرماندهی کند. شهید سلیمانی با ۷۰ نفر از نیروهایش، اربیل را از سقوط حتمی نجات داد.^۱

۷. فراجناحی بودن

یکی از نقاط قوت اخلاق اسلامی، توجه به انسان‌ها، حس همکاری، نیکوکاری و خدمت‌رسانی به مردم و به ویژه خدمت به مؤمنان و صالحان است. امام حسین علیه السلام فرموده

۱. خبرگزاری تسنیم؛ «سردار سلیمانی و ۷۰ نفر از نیروهایش چگونه اربیل را نجات دادند؟»، ۱۳۹۶/۰۹/۰۱.

است: «أَنَّ حَوَائِجَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ مِنْ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ، فَلَا تَمَلُّوا النِّعَمَ؛^۱ از نعمت‌های خدا این است که مردم، حوائج خود را نزد شما می‌آورند. پس از نعمت‌های خدا [که حاجت مردم است] خسته و ملول نشوید». شهید حاج قاسم سلیمانی، نمونه بارزی از مسلمانی بود که در خدمت به مردم، به هیچ حزب و گروهی وابسته نبود. خود را متعلق به همه ملت می‌دانست و هر جا که می‌رفت، چنین وضعیتی داشت. در هر مسئولیت که قرار می‌گرفت، کاملاً به این مسأله پایبند بود. او تبلور مردی بود که بر خلاف بسیاری دیگر، تمایلی به وسوسه‌های سیاسی یا طرفداری از یک جناح خاص پیدا نکرد و سرمایه‌ای متعلق به همه ملت ایران بود؛ چنانکه در وصیت‌نامه‌اش به سیاسیون کشور می‌فرماید: «در دوره حکومت و حاکمیت خود در هر مسئولیتی، احترام به مردم و خدمت به آنان را عبادت بدانند و خود، خدمتگزار واقعی [و] توسعه‌گر ارزش‌ها باشند، نه با توجیحات واهی، ارزش‌ها را بایکوت کنند».^۲

راز ماندگاری انسان‌های پر مهابت این روزگار، تعلق نداشتن به جناحی خاص است. شهید حاج قاسم سلیمانی، هرگز اجازه نداد جناحی او را مصادره کند؛ زیرا خودش را سرباز امام زمانش می‌دانست و تنها به امنیت و منافع ملی می‌اندیشید. خط قرمز اسلام، ایران، انقلاب اسلامی، نظام، ولایت‌فقیه و رهبری و مقاومت بود؛ چنانکه مقام معظم رهبری نیز درباره ایشان فرمود:

یک نکته مهم این است که در مسائل داخل کشور - چون این حرف‌ها غالباً ناظر به مبارزات منطقه‌ای و فعالیت‌های منطقه‌ای او بود - اهل حزب و جناح و مانند این‌ها نبود؛ لکن به شدت انقلابی بود. انقلاب و انقلابیگری، خط قرمز قطعی او بود؛ این را بعضی‌ها سعی نکنند کم‌رنگ کنند. این واقعیت اوست، ذوب در انقلاب بود. انقلابیگری، خط قرمز او بود. در این عوالم تقسیم به احزاب گوناگون و اسم‌های مختلف و جناح‌های مختلف و مانند این‌ها نبود، اما در عالم انقلابیگری چرا؛ به شدت پایبند به انقلاب، پایبند به خط مبارک و نورانی امام راحل علیه السلام بود.^۳

در حقیقت او «پدر» بود و جامعه را به مثابه «خانواده» می‌پنداشت و آحاد جامعه را چون

۱. محمدباقر مجلسی؛ بحارالانوار؛ ج ۷۱، ص ۳۱۸.

۲. خبرگزاری تسنیم؛ «متن کامل وصیت‌نامه حاج قاسم سلیمانی»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۲۴.

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/2202443/24/11/1398>

۳. بیانات در دیدار با مردم قم در سالگرد قیام ۱۹ دی؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۸.

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44628>

اعضای خانواده می‌دانست که باید همه را زیر چتر خود قرار دهد.^۱ او فارغ از جناح‌بندی‌های سیاسی، با قرار گرفتن در رأس مسأله مهم امنیت ملی در اتمسفر منطقه‌ای و جهانی، تنها به اعتلای اسلام می‌اندیشید؛ از همین رو بود که مورد احترام همگان از هر دسته و گروه و حزب سیاسی بود.

۸. محبوبیت جهانی

خداوند در قرآن وعده داده است که محبت افراد شایسته و با ایمان را در دل‌های دیگران قرار می‌دهد: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا»^۲ کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند، به زودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دل‌ها] قرار می‌دهد». سردار سرافراز اسلام، یکی از کسانی است که تمام زندگی‌اش را وقف خدا و خدمت به مردم کرده بود. او مرد عمل بود. روزنامه انگلیسی گاردین با اشاره به اینکه تمام مقامات مهم عراقی، شهید سلیمانی را یک فرشته می‌بینند و با او رایزنی دارند، درباره ایشان می‌نویسد: «حتی کسانی که سلیمانی را دوست ندارند، او را فردی باهوش می‌دانند. بسیاری از مقامات آمریکا که این چند ساله را صرف متوقف کردن کار افراد وفادار به سلیمانی کرده‌اند، می‌گویند که مایل هستند او را ببینند و معتقدند که مبهوت کارهای او شده‌اند».^۳

او در دوران دفاع مقدس، با تمام وجود در تمام صحنه‌ها حاضر بود و بعد از آن نیز جهاد و مبارزه را به هیچ دلیلی و بدون هیچ چشم‌داشت سیاسی کنار نگذاشت. خود را به هیچ دسته، باند و گروهی محدود نکرد و به همه جریان‌های درون نظام، صمیمانه وفادار بود و به همه احترام می‌گذاشت. از همین رو بود که همگان نیز او را دوست داشتند و به او احترام می‌گذاشتند. در صحنه بین‌المللی و جهانی نیز از محبوبیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود؛ زیرا نماد حضور یک مجاهد انقلابی در عرصه بین‌الملل بود که همه جریان‌های سیاسی بین‌المللی از او به عنوان کسی که صلح و آرامش منطقه را از طریق دفع اشراکات مثل داعش دنبال، و هزینه‌های زیادی را تحمل کرد تا بتواند با ریشه‌کن کردن عوامل شرارت، صلح و امنیت را به منطقه برگرداند، یاد می‌کنند. او

۱. علی‌داری؛ «حاج قاسم سلیمانی به مثابه یک مکتب»؛ روزنامه صبح نو، ۱۳۹۸/۱۱/۰۶، شماره ۸۷۳، ص ۳.

۲. مریم: ۹۶.

۳. مرتضی کرامتی؛ سربازان سردار؛ ص ۵۴.

در مقابل مردمان، انسانی متواضع و خاکسار بود تا آنجا که وقتی از منزل یکی از اهالی سوریه به عنوان مقر برای مبارزه با داعش استفاده می‌کنند، پس از شکست داعش، برای اهالی آن خانه نامه‌ای می‌نویسد و ضمن حلالیت گرفتن از آن‌ها، آدرس منزل و شماره تلفن خود را برایشان یادداشت و آن‌ها را خانه خود دعوت می‌کند.^۱

محبوبیت او به‌گونه‌ای بود که حتی غربی‌ها نیز که دشمنان سرسخت او بودند، در نهان او را دوست داشتند. یک ژنرال آمریکایی پس از شهادت سردار دل‌ها نوشت: «سلیمانی فرمانده‌ای بود که مثل الماس می‌درخشید. در اجرای تاکتیک‌های جنگی، فوق‌العاده بود. در سازماندهی حشد الشعبی با توانمندی بسیار بالایی عمل کرد. ما افتخار می‌کردیم اگر او در ارتش آمریکا خدمت می‌کرد. مشکل سلیمانی این بود که علیه ما بود».^۲

بدرقه بی‌سابقه پیکر پاک او و هم‌زمانش، گویای آن است که او اکنون فراتر از یک قهرمان، به یک گفتمان تبدیل شده است. گفتمان سلیمانی، امتزاجی از خصایص انسانی و راهبردهای عقیدتی و سیاسی است؛ یک انسان مخلص و پاک و یک سرباز و سردار انقلابی استکبارستیز. سلوک شهید سلیمانی مانند یک دستورالعمل و نسخه انسان‌ساز در تراز مدیر و مجاهد انقلابی شفاف‌بخش است و ویژگی‌های انقلابی و سیاسی او همچون یک مرز و منظومه بسیار شفاف و تفسیرناپذیر در مسائل مختلف داخلی و خارجی، راهگشا و چراغ راهنماست.

فهرست منابع

کتاب

۱. ابن طاووس، علی بن موسی؛ کشف الحجة لثمره المحجة؛ تصحیح محمد حسون؛ چاپ دوم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۷۵ ش.
۲. اکبری مزدآبادی، علی؛ ذوالفقار: برش‌هایی از خاطرات شفاهی شهید حاج قاسم سلیمانی؛ چاپ ششم، تهران: نشر یا زهرا، ۱۳۸۹ ش.

۱. باشگاه خبرنگاران جوان؛ «نامه حلالیت سردار سلیمانی از یک خانواده سوری در عملیات آزادسازی البوکمال»؛ ۱۳۹۶/۰۹/۳۰.

<https://www.yjc.ir/fa/news/6334708>

۲. مشرق‌نیوز؛ «اعتراف ژنرال آمریکایی درباره شهید سلیمانی»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۱۴.

<https://www.mashreghnews.ir/news/1037994>

۳. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد؛ تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ تصحیح مصطفی درایتی؛ چاپ اول، قم: دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶ ش.
۴. صدوق، محمد بن علی؛ الخصال؛ تصحیح علی اکبر غفاری؛ چاپ اول، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ ش.
۵. کرامتی، مرتضی؛ سربازان سردار: شجاعت‌ها و رشادت‌های سردار حاج قاسم سلیمانی و شهدای مدافع حرم؛ چاپ دوم، قم: نشر سه نقطه، ۱۳۹۸ ش.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی؛ تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی؛ چاپ چهارم: تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.
۷. مجلسی، محمدباقر؛ بحارالانوار؛ تصحیح جمعی از محققان؛ چاپ دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.

مقاله

- دارابی، علی؛ «حاج قاسم سلیمانی به مثابه یک مکتب»؛ روزنامه صبح نو، ۱۳۹۸/۱۱/۰۶، شماره ۸۷۳.

سایت‌ها

۱. باشگاه خبرنگاران جوان؛ «نامه حلالیت سردار سلیمانی از یک خانواده سوری در عملیات آزادسازی البوکمال»؛ ۱۳۹۶/۰۹/۳۰، کد خبر: ۶۳۳۴۷۰۸.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه؛ «شاهکار حاج قاسم»؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۸، کد خبر: ۷۴۰۷۵.
۳. پایگاه خبری تابناک جوان؛ «خاطره‌ای از توصیه سردار سلیمانی به دخترش»؛ ۱۳۹۸/۱۰/۱۹، کد مطلب: ۱۲۷۱۵.
۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه‌ای.
۵. خبرگزاری تسنیم؛ «توصیه‌های حاج قاسم به عزاداران مجلس حضرت زهرا (علیها السلام)»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۰۸، کد خبر: ۲۱۹۱۰۱۵.
۶. خبرگزاری تسنیم؛ «سردار سلیمانی و ۷۰ نفر از نیروهایش چگونه اربیل را نجات دادند؟»؛ ۱۳۹۶/۰۹/۰۱، کد مطلب: ۱۵۷۹۸۰۴.
۷. خبرگزاری تسنیم؛ «متن کامل وصیت‌نامه حاج قاسم سلیمانی»؛ ۱۳۹۸/۱۱/۲۴، کد مطلب: ۲۲۰۲۴۴۳.

نگاهی به ویژگی‌های سردار مکتب‌ساز، حاج قاسم سلیمانی ■ ۲۸۹

۸. خبرگزاری دانشجویان ایران؛ «اعتراف مأمور سابق FBI درباره سردار سلیمانی»؛
۱۳۹۷/۰۸/۲۸، کد مطلب: ۹۷۰۸۲۸۱۴۲۵۵.

۹. خبرگزاری جام‌جم آنلاین؛ «واکنش سردار سلیمانی به پیشنهاد کاندیداتوری‌اش برای
ریاست جمهوری»؛ ۱۳۹۸/۱۰/۲۰، کد خبر: ۱۲۴۴۵۳۰.